

Prosinec 2020

**Zprávy PMS pro účely rozhodnutí v trestním řízení: kvalita, význam,
efektivita****HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ**

Vzájemná spolupráce soudců, státních zástupců a probačních pracovníků v rámci ukládání alternativních trestů je na dobré úrovni. Probační pracovníci hodnotili spolupráci se soudci lépe než se státními zástupci. Nyní se nabízí šance prohloubit a zlepšit spolupráci i se státními zástupci, a to při realizaci Pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019, kde se stanoví pro státního zástupce povinnost již v rámci žalobního návrhu uvádět návrh na uložení trestu s uvedením jeho druhu a výměry. Tuto povinnost již ostatně nově zakotvuje TrŘ v § 177 písm. d).

Podle zkušeností významné většiny ze všech skupin respondentů je výkon TOPP/TDV úspěšnější, pokud je při rozhodování o trestu k dispozici zpráva PMS.

Potvrdila se pozitivní zkušenost soudců a státních zástupců s činností probačních pracovníků, kterou hodnotí z hlediska kvalifikace, zkušenosti, odbornosti, objektivity a profesionality v převážné míře velmi pozitivně. Nejlépe byla oběma profesními skupinami hodnocena jejich profesionalita.

Všechny skupiny respondentů považují zprávy k možnosti uložení TOPP/TDV za užitečný institut. Zprávy podle jejich názorů přinášejí objektivní informace o pachateli, a to na základě důkladného osobního šetření a obsahují celou řadu cenných informací, které urychlují rozhodovací proces a tím zajišťují efektivní výkon trestu. Respondenty bylo často zdůrazňováno, že bez zprávy a kladného hodnocení nelze příslušný trest vůbec uložit. Kvalita zpráv, včetně jednotlivých částí, je hodnocena pozitivně.

Negativní vliv na kvalitu zpráv má podle probačních pracovníků jejich přetíženost, dále problematická spolupráce s pachatelem, nemožnost ověření či vůbec získávání některých informací od pachatele a nedostatečný časový prostor na zpracování zprávy.

Není pravidlem, že by soudy měly před rozhodováním o těchto trestech k dispozici zprávu probačního pracovníka. Ve většině případů našeho vzorku (52 %) ji k dispozici neměly. V případě rozhodování trestním příkazem ji téměř ve třetině případů k dispozici neměly, ač je zde zákonná povinnost si ji vyžádat. Při rozhodování rozsudkem je pak soudy měly k dispozici pouze ve velmi omezené míře - v 16 % případů.

Kde soudy zprávu k dispozici měly, v převážné míře rozhodovaly v souladu se stanovisky probačního pracovníka v ní vyjádřenými. Zcela ve shodě se stanoviskem PMS ve zprávě bylo 73 % rozhodnutí, a pokud započítáme i případy částečné shody, šlo již o 82 %. To ostatně koresponduje i s poznatky zahraničních penologických výzkumů v této oblasti.

Ne příliš potěšujícím zjištěním bylo, že ač právní úprava umožňuje kombinovat TOPP i TDV s ukládáním povinností a přiměřených omezení, která mají lépe individualizovat trest a jejichž prostřednictvím lze též cílit na konkrétní problémy pachatele, které je možno považovat za významné z hlediska budoucí recidivy, resp. desistence, soudy této možnosti využívaly jen ve velmi omezené míře – pouze u necelých 16 % odsouzených.

Jednou ze základních otázek našeho výzkumu bylo, do jaké míry skutečnost, že soud měl k dispozici zprávu probačního pracovníka, ovlivňuje následnou úspěšnost výkonu této sankce. V případě, kde soud rozhodoval trestním příkazem a měl k dispozici zprávu probačního pracovníka, bylo možné zaznamenat vyšší míru úspěšnosti při výkonu trestu a méně přeměn trestů ve srovnání s případy, kdy soud k dispozici zprávu neměl. Tento vztah se ukázal jako statisticky významný. I v případech, kdy soud rozhodoval rozsudkem, bylo možné zaznamenat větší úspěšnost při výkonu trestu a nižší počet přeměn.

Zjištění, vyplývající z provedené analýzy zpráv PMS, ukazují, že probační pracovníci doporučená témata v šablonách, předepisujících formální i obsahovou strukturu písemných výstupů PMS, v praxi v zásadě většinou reflektují, v některých oblastech však existují rezervy. Ty se ukázaly především v těch částech zpracovaných zpráv, ve kterých měli probační pracovníci objektivizovat získané informace uvedené ve zprávě, popsat a analyzovat zjištěná rizika pachatele a podrobněji zmapovat jeho finanční situaci.

DALŠÍ ZJIŠTĚNÍ

Naše výzkumné poznatky naznačují, že existence zprávy PMS, která obsahuje relevantní informace o pachateli, v situaci, kdy jsou tyto sankce ukládány trestním příkazem, zvyšuje pravděpodobnost, že TOPP či TDV bude úspěšně vykonán. Nicméně jejich slibný potenciál není často využíván. To i přesto, že o jejich pozitivním vlivu je přesvědčena většina soudců a státních zástupců. V tomto směru by bylo na místě klást, např. v rámci celoživotního vzdělávání státních zástupců a soudců či kontrolní činnosti, důraz na dodržování této povinnosti. Zároveň je třeba informovat odbornou veřejnost o obecném významu těchto zpráv pro rozhodování o uložení trestu a o tom, že se jedná o užitečný nástroj, který může přispět ke zvýšení úspěšnosti výkonu trestu. Zároveň je třeba mít na paměti, že k zajištění kvality zpráv v situaci, kdy by došlo k výraznému rozšíření jejich využívání v aplikační praxi, je zároveň nutné zabezpečit dostatečné personální a technické zabezpečení PMS.

ÚDAJE O VÝZKUMU

Výzkum byl realizován v letech 2018-2020.

K řešení výzkumu posloužily standardní metody a techniky kriminologického výzkumu, kvalitativní i kvantitativní postupy.

Míra úspěšnosti výkonu trestu a recidivy byla zkoumána na vzorku 657 odsouzených k TOPP a TDV .

Názory odborníků, kteří se podílejí na realizaci zkoumané oblasti, byly významnou součástí našeho výzkumu. 94 soudců, 134 státních zástupců, 134 probačních pracovníků se zúčastnilo expertního dotazníkového šetření.

Analyzovali jsme 315 zpráv probačních pracovníků k možnosti uložení TOPP a TDV.

TEORETICKÝ RÁMEC VÝZKUMU

Alternativní tresty by měly být ukládány pachatelům, pro něž mají opatření tohoto charakteru výchovný smysl, tj. jsou-li předem minimalizována rizika, že se pachatel trestu bude vyhýbat a nebude poskytovat nutnou spolupráci. Toho lze docílit předjednáním trestů a zohledňováním odborného stanoviska PMS k možnosti jejich uložení. Předmětem výzkumu byly zprávy probačních pracovníků, které jsou zpracovány v přípravném řízení pro potřeby státního zástupce či soudce a které jsou určeny jako podklad pro ukládání alternativních trestů. Zkoumány byly zprávy probačních pracovníků k možnostem uložení TOPP a TDV. Cílem výzkumu bylo analyzovat zprávy probačních pracovníků, včetně posouzení vlivu informací obsažených ve zprávách na uložení a úspěšný výkon alternativního trestu. Analyzována byla i následná kriminální recidiva. Pozornost byla zaměřena i na analýzu názorů a postojů soudců, státních zástupců a probačních pracovníků k problematice zpráv. Na základě výsledků výzkumu byla formulována doporučení pro praxi v této oblasti v České republice.

Celý výzkum je k dispozici [zde](#).